

הַלְבוּת לולב סימן תרנה

ביאורים ומוספים

לרבי ובין לרשב"ג יצא, סיון שאם הראשון אינו יוצא ידי חובה, לאינו מטרה הביאו לו את האתרוג.

22) והחור"א (מש"ס סי' עד ס"ק טו ד"ה ובקצהו"ה) הסכים לדעה ראשונה וכדעת השו"ע, שאם נתן לחבירו מתנה לזמן אינה מתנה אף אם הקנה לו קנין הגוף, והריהו כמו שאלו, ודלא בהקצות החושן, ולכן אף אם אמר יצא אתרוג זה לך במתנה ואחר כך לפלתי, כתב (שם ס"ק יד) שאינו קנוי לו ואינו יוצא ידי חובה, שנחשב קנין לזמן, וכן צידד הגר"ש אויערבך (מעדני ארץ שביעית סי' טו ס"ק א ד"ה והנה), שלא קיימא לן בהקצות החושן, אלא במתנה לזמן לא יצא ידי חובתו, וראה שם שהאר"ך לבאר את דברי הקצות החושן ונתיבות המשפט.

[משנ"ב ס"ק יב]

שְׁמֵהּ מִתְּנָה²³ וכו', יַעֲלֶמְנָה שְׁתַּחֲזִיר לִי²⁴ וכו', כְּשֶׁאֵר תְּנָאִים²⁵ וכו', בְּקִינְתוֹ וּבְמִתְנָתוֹ²⁶.

23) ואף שמקח וממכר אסור ביום טוב וכן אסור ליתן מתנה ביום טוב, מי"מ לצורך מצוה כתב לעיל (סי' שו ס"ק לג) שמוותר. אכן, קניית אתרוגים מהקהל לאחר גמר מצוותם, שקנים אותם לאכילה או להריח, כתב במשנ"ב שם שלכל הדעות אסור. עוד כתב במשנ"ב שם, שאסור לקנות אתרוג ממוכר אתרוגים ביום טוב, משום שרק מתנה הותרה לצורך שבת ויום טוב או לצורך מצוה ולא מכירה, וראה עוד במחצית השנייה (שם ס"ק טו ד"ה שהרי ודיה אבל), שנבאר שדוקא מתנה על נטת להחזיר מותרת כיון שאינו קונה לגמרי, מה שאין כן לקנות מהמוכר שקינה קנין גמור אסור אפילו לצורך מצוה.

ואפילו אם כבר בירך על האתרוג שלו, ושוב רוצה לנטול אתרוג של אדם אחר שיותר מהחרו משלו, חזרה הגר"ע קרליץ (חוט שני סוכות פי"ז ס"ק ו) שאף על פי שסמך ע"ז שאתרוגו כשר ולכן בירך עליו ביום טוב, יכול לשוב ולקנות אתרוג אחר יותר מהודור ביום טוב, וטעם הדבר כיון שכל צורכו בדבר הזה הוא רק צורך מצוה, אין בזה גזירה של קנין בשבת. עוד כתב שם (ס"ק ו) שאף לאחר שכבר נטל אתרוג מן אחר, מותר לקנות ביום טוב מן אחר, שלא גרע מחיובו מצוה, שרצה להחזיק עוד קצת את ארבעת המינים חזר נחשב מצוה, הוא הדין לקנות זן אחר ביום טוב נחשב צורך מצוה.

24) והאומר דרי הוא לך במתנה ותחזירהו לי ולא אמר על מנת, דעת הבכורי יעקב (ס"ק ח) שבדיעבד יצא, כיון שמבארים כוונתו שגמר לתת לשם מתנה, שהרי נתן לו כדי לקיים את המצוה. מאידך, הכף החיים (ס"ק בא) כתב שאינה מתנה, שנחשב כמתנה לזמן.

25) והאם צריך לכפול את התנאי, דעת הטור שגם אם לא כפל את התנאי חייב להחזיר ואם לא החזיר לא יצא, וביאר הבי"י (ד"ה ומ"ש רבנו אבל) שטעמו משובש שהולכים אחר אומדן דעתו שהתכוון שארבעת המינים יחזור אליו, וכן כתב הכף החיים (ס"ק לה) שאין צורך תנאי כפול, וכתב שכן משמע מכותימת השו"ע והאהרונים, וכן נראה דעת החור"א (אהע"ז סי' מה ס"ק ג) שלהלכה לענין ממון גם תנאי שאינו כפול נחשב לתנאי וראה שער המלך (הלכות אישות פי"ב) שהאר"ך איך פוסקים בדין תנאי כפול. וראה בדברי הקצות"ה (סי' רמא סוף ס"ק ט) והנתיבי"מ (שם ס"ק י) שנחלקו בזה. ובשו"ת תשובות הנהגות (ח"א סי' שפד) הביא שהגר"ז הקפיד לעשות תנאי כפול.

26) וכגון שאמר לו הנני נתן לך אתרוג זה על מנת שתלך למקום פלוני, שאם הלך נתקיימה המתנה, ואם לאו בטלה המתנה, וכן כל כיוצא בזה (וערך השלחן ס"ז).

המשך בעמוד הבא

[משנ"ב ס"ק יז]

וּפְרָעִי לְאַחַר הַתְּנָה¹⁶ וכו', וְאֵינָן בְּצִינָן לְכַסֵּי דְאִוְרִיקָא¹⁶, אִם לֹא שְׁהִיבֵאוּ לְשִׁתּוּזֵי¹⁷ וכו', וְלִכְתּוּמָהּ לְבִדּוֹן לְזִמְרָה בְּיָהּ¹⁸.

15) בעיקר הנידון לשלם בצינן אף שאינו דחוי, האם הוא רק כשטר ראייה ונתינת רשות למשוך כספו שבבנק, ראה בדברינו לעיל (סי' תנד ס"ק טו), ובשו"ת קנין תורה (חי'ג סי' צא אות א ס"ק ב) וראה עוד שהובאה שם דעת הגר"ש אלישיב ועוד פוסקים שאם הצינן חזר והמוכר נילה את דעתו שהוא צריך למעות והוא מחזר אחר הקונה שישלם לו, וכן מי שקנה ולא שילם והמוכר חרש את הכסף, שלא יצא ידי חובת המצוה, ובספר אשרי האיש (חי"ג פל"ב אות כג) הביא שכן דעתו לגבי ארבע מינים, שבאופן זה לא יוצאים בהם ידי חובה, וראה עוד מה שהתבאר בזה בביה"ל לעיל (סי' תרמט ס"א ד"ה כל).

16) וכונתו, שיש לחוש למה שנבואר במהנה אפרים (קנין משיכה סי' ב) שקנין דרבנן לא מועיל לדאורייתא, ולכן הצריך קנין חצר.

17) או אם הניח את כל האתרוג בתוך ידו, שכתב לעיל (סי' שטו סי'ט ביה"ל ד"ה צריך להגביה) שידו קונה מן התורה כמו קנין חצר, ואינו צריך להגביה.

18) וביאר בשו"ת שבט הלוי (חי"ז סי' פג), שאף אם הקונה הביא את האתרוג לביתו, מי"מ לא סומכים בזה על קנין חצר, כיון שרוב הסוחרים אינם מקנים בלב שלם אלא פורע לו דמים בעבור. [וראה עוד בשו"ת אבני נור (אוי"ח סי' תצד אות ד), ובאור שמח (ה' לולב פי"ח חי"ז)].

[שעה"צ ס"ק יג]

כְּשֶׁבֵאִים לְבֵית־הַמִּדְרָשׁ מְבַקְשִׁים מִן הַשָּׁמַיִם שִׁיתֵן לָהֶם עֲרֻבוֹת¹⁹.
19) וערבות שמוכרים אותן נערים קטנים, ראה מה שיתבאר בזה בביה"ל להלן (סי' ד"ה לא יתננו).

[משנ"ב ס"ק יא]

כִּינָן שְׁפִנְשׁ שְׁהוּא בִק לְקָנָן²⁰.

20) ואפילו אם אמר יצא שלך במתנה עד שתצא בו, כתב הערוך השלחן (סי'ט) שאינו מועיל, שהרי אין זה מתנה אלא לשעה, ואם כן נחשב כלולב שאלו.

ואם הנותן אמר למקבל שהוא יכול להשתמש באתרוג ואפילו יכלה הגוף, כגון שהרשהו אפילו לאכול את האתרוג, הסתפק השפת אמת (סוכה מא, ב ד"ה מילתא) האם הואיל ויש לו רשות לאוכלו ולבלותו לגמרי הרי זה נחשב שלו, או כיון שאחר כך יחזור האתרוג לבעליו בלי קנין חדש הרי הוא בכלל שאלו, ונשאר בצי"ע. דעת הגר"ש אויערבך (הליכות שלמה סוכות פי"א ס"ט, ובמעדני ארץ שביעית סי' טו ס"ק ב ד"ה והנה) שיוצא בו המקבל ידי מצוה ביום טוב הראשון גם לדעת השו"ע והסוברים כמותו שאין יוצאים ידי חובה באתרוג הקנוי לזמן בלבד, משום שבאופן זה הריהו בקנין הגוף נחשב 'לכם', וראה עוד מה שכתב שם הגר"ש אויערבך (הליכות שלמה שם ומעדני ארץ שם סי' יז ס"ק א) לגבי אם נתן אתרוג לחבירו במתנה גמורה לזמן, ואח"כ חזר הנותן ושאל בתוך זמן זה את האתרוג מיד המקבל, שיתכן שדנותן לא יוצא בו.

[ביה"ל ד"ה דהוי]

וְכִסְבֵּת הַשִּׁיטִים כְּבָבָא פְתִירָא²¹ וכו', אֶפְרָתִיבוֹת שֵׁם הַקָּסִים עִם הַמַּתְפָּרֵד²².
21) שם דרש רב נחמן בר רב הוסיא האומר אתרוג זה נתון לך במתנה ואחר כך לפלתי, ונטלו הראשון ובירך עליו, נחלקו רבי ורשב"ג כיון שהראשון אינו יכול למוכרו ונמצא שיש לו רק קנין פירות, האם קנין פירות בקנין הגוף דמי או לא. ומסקנת הגמ' שבין

הַלְבוּת לְיֹלָב סִימָן תְּרִינָה

ביאורים ומוסכים

[משנ"ב ס"ק טז]

אֶמְדָּנָא דְמוֹכָח הוּא שְׁפָנְתָּו הֵיךְ שִׁיחֻזְרָנּוּ לוֹ לְשִׁעָה שְׂיוּכַל לְצַאָת [33].

83) ואף שמשלשון השו"ע שכתב 'וכן אם החזירו לאחר זמן מצורתי, כתב הערוך השלחן (סי"א) שמשמע שיכול להשהותו הרבה שעות רק שיחזיר לו בתוך זמן מצותו. אבל אינו כן, אלא השו"ע תפס את הקצה האחרון, שאם החזירו לאחר זמן מצותו לא יצא, אבל לכתחילה מצוה להחזיר לו מיד, אך בדיעבד בהחזירו תוך זמן מצותו יצא.

[שע"צ ס"ק כא]

וְעַל־כֵּל־פָּנִים לְכַתְּמָהּ בְּזָאֵי צָרָךְ לְגַמֵּר בְּנֵה לְסִסוּד לוֹ קִדְּם הַלְלָה. [34].

84) והכף החיים (ס"ק לג) כתב, שנראה שבזמנינו מקפיד האדם אם יש לו לולב ואתרוג לעשות מעטעטע בהלל והקפות עם הציבור, ואם היה יודע שלא יחזיר לו המקבל קודם לכן, לא היה נוהג לו, אלא אם כן פירש אחרת להדיא.

[ביה"ל ד"ה לאחר]

בְּיַד הַסְּמִיכִין עָלָיו וְשִׁנְדָּן פְּסִיד לְבָרֵךְ עַל לֹלֶב שֶׁל אֲבִיהֶם. [35].

85) בביה"ל נקט לשון 'בניו', ומסתבר שמקפיד גם לצורך אשתו ובנותיו שדרכן ליטול, ואם לא החזיר שתוכלנה ליטול לא יצא. וכן משמע בבבב"ר יעקב (ס"ק יב) שכתב 'בני ביתו', ולבאורה כוונתו שאם דרכן של אשתו ובנותיו לברך על הלולב, יש אומדנא דמוכח שרוצה שיקיימו את המצוה. וכן כתב מפורש המור וקציעה שחובא בסוף הביה"ל.

[משנ"ב ס"ק יח]

נִתְּנוּ לוֹ סִתָּם וְכוּ' [36], בִּינָן שְׁצָרִיף וְכוּ' [37].

36) והמקבל לולב מחבירו במתנה לקיום המצוה ביום טוב ראשון, דעת הגרש"י אויערבך (הליכות שלמה סוכות פי"א סי"ב) והגר"י קרליץ (חוט שני סוכות פי"ז סי"ה) שדי לו בהגבחה אחת שתעלה לו לקנין הלולב וכן למצוה, כיון שהכל כלול בשם לקיחה. ונלענין הלקיח לולב קודם עלות השחר, האם צריך להניח הלולב מידו קודם הברכה ואחר כך לשוב ולקחתו, ראה מה שכתבנו לעיל (סי' תרי"ב ס"ק א).

37) ואם לא החזירו, כתב השו"ע שלא יצא וצריך ליטול אחר בו ביום, וביאר הביכורי יעקב (ס"ק טו) שהיינו כגון שהבעלים עזבו את העיר, שאם לא כן הלא יכול להחזיר לו כעת ויצא למפרע.

[משנ"ב ס"ק טז]

הוּא כְּמֹו שְׂאוּמְרָה [38], וְכוּ' וְתָקַן לִי בְּמַתְנֵהָ. [39].

38) אכן, בביה"ל להלן (ד"ה והאחרון) הביא את דעת הרא"ש (סוכה פי"ג סי' ל) בשם בעל העיטור, שגם במחזיר לו בסתמא אומדים דעתו שבמתנה נתן לו. וכן הורה החו"א (ארחות רבנו ח"ב עמ' רצ"ו). ששאלוהו האם משום 'לכבי' לא צריך להקפיד שכשמחזיר יקנה במפורש, וענה שמסתמא כל אחד מקנה כדון, והיינו שמתכוון ליתן במתנה ולא שמחזירו סתם.

39) והבעלים צריך לשוב ולקנות את הלולב באחת מורכבי ההקבאה, וכמבואר בביה"ל לעיל (סי' תמ"ז ס"ג ד"ה מכירה), ולא לקבל ממנו בחזרה סתם.

המשך מעמוד קודם

[משנ"ב ס"ק יג]

וְהוּא הֵדִין בְּשִׁנְדָּן בְּיַד וְתָקַן דְּרִיזָה. [40].

87) ואם המקבל החזיר לבעלים במתנה על מנת להחזיר, הובא בשם הגר"ח מבריסק (שלמי תודה סוכות סי' טג אות ה) שהבעלים ישאיר אצלו את הלולב ולא יחזירנו, ובכך המקבל לא קיים תנאו להחזיר לבעלים, כיון שנתן לבעלים רק במתנה על מנת להחזיר והם לא החזירו לו, ונמילא מתנתו התבטלה, וכיון שהמקבל לא קיים תנאו נמצא שהמתנה שהבעלים נתן לו מתחילה בטילה, והמקבל לא יצא ידי חובה. וראה שם שהביא בשם החו"א, שלא נחשב שקיים את התנאי להחזיר, כיון שאנו אומדים דעתו שכשנתן ע"מ להחזיר כוונתו היתה לחזרה גמורה.

[משנ"ב ס"ק טו]

וְעִין בְּמִיָּר אָדָם שְׂמִקְפָּפֶק אִם אָמַר יְהִינִי כְּאֵלוֹ הַתְּקַבְּלִיתָ [41] (מ"ה).

88) וראה בביה"ל לעיל (סי' תרמט סי"א ד"ה בגזול) שציון לדברי השערי תשובה (כ"א, ס"ק ב) לענין מי שגב או גזל ושילם לבסוף ופייס את בעל הגינה, האם יצא למפרע. וראה עוד בביה"ל לעיל (סי' תמ"ז ס"ג ד"ה לא מהני) שהביא את דעת הרעק"א לענין מכירת חמץ לנכרי במתנה על מנת להחזיר, שאינו עובר על לאו של 'בל יראה', כיון שיכול לומר הריני כאילו התקבלתי ונתקיים התנאי.

89) ונשאר שם (כלל קנ"ה סי"ה) בי"ע, ובנשמת אדם (ס"ק ג) כתב שנראה שאין זה קיום התנאי, משום שכשאמר ע"מ להחזיר כוונתו

היתה דוקא שיחזיר את האתרוג, שהרי הוא צריך עדיין לצאת בו, וכל דבר שרצונו דוקא בדבר מסוים אם אומר הריני כאילו התקבלתי לא נחשב כקיום התנאי, ורק בדבר שכוונתו להרוחה בעלמא אם אומר כאילו התקבלתי נחשב לקיום התנאי.

[ביה"ל ד"ה אפלו]

סִימָן רַמָּא סִיפֵי ז' בְּיָמֵי א' [42], בְּבָרֶךְ יֵשׁ נִחְלִין נָךְ קְלוּ [43], וְכוּ' אֶפְשֶׁר וְכֵלִי עֲלֵמָא מִדְּיָמָא. [44].

30) שם כתב הרמ"א, שהמתנה עם חבירו לתת לו חפץ פלוני יכול לתת לו דמי החפץ, וכתבו הקצוה"ח (ס"ק ז) והנתיח"מ (ביאורים ס"ק ז) שהיינו דוקא משנף החפץ אינו בעין וכגון שנגב, אך אם נוף החפץ בעין צריך לתת לו את החפץ שהתנה.

31) שם מבואר, לענין אחים שירשו הרבה אתרוגים [או שירשו רק אתרוג אחד, אך יש הרבה אתרוגים בעיר, או שכבר יצאו ידי חובה ואינם צריכים עוד את האתרוג (רשב"ם ד"ה שקנו)], ולפני שהלקו לקח אחד מן האחים אתרוג אחד לצאת בו ידי חובה, שהדין הוא שיוצא ידי המצוה נחשב 'לכבי', כיון שירשו הרבה אתרוגים אינם מקפידים דווקא על אתרוג זה, והאחים יקבלו מהנכסים הנשארים כנגד דמי האתרוג.

32) ואף אם יחזיר לו לולב אחר בשר ולא מהודר כפי שהיה, ואת ההפרש בין לולב פשוט למהודר יחזיר לו בדמים, כתב בשו"ת מנחת יצחק (ח"ז סוף סי' מד ד"ה והנה) שלכל הדעות יצא ידי חובתו.

